

Тарих илми улкан омонат хисобланади. Бўлиб ўтган ходисаларни омонат тутиб келажак авлодларга етказиш ҳар бир жамиятнинг бурчидир. Келажак авлод эса ўша тарихни ўрганиб, умри узаяди, тажрибаси ортади. Аввалгиларнинг фойдали ишларини ўзига ибрат килиб олади ва хатоларини такрорламасликка ҳаракат қилади. Инсоният тарихида бу ишга ҳамиша амал килиб келинди. Тарихий ходисаларни бузмай кўрсатишга, қандай бўлса шундайлигича келажак авлод учун қолдиришга, иложи борича, ҳаракат қилинди. Фақат худосизлар тузуми-коммунистлар даврига келиб, бу одат кўпол равишда бузилди. Коммунистлар фақат ўзлари иштирок этган воқеаларни бузиб кўрсатибгина қолмай, балки, бутун бошли инсоният тарихини моддий (материалистик) тафсир қилиб чиқдилар. Тарих саҳифаларини ўзларининг қингир тарозуларига солиб ўлчадилар ва одамларни шунга ишонишга мажбур қилдилар.

Шундай қилиб, қизил империя асорати остида қолган бизнинг юртимиз тарихи ҳам бутунлай бузилди. Тарихимиз саҳифалари қизил ёлгонга тўлиб кетди. Айниқса, коммунистлар олиб борган ваҳшиёна сиёсат ҳақида тузукрок бир маълумот тўплаш имкони бўлмади.

Бу маънода коммунистик террордан қочиш, дину диёнатини, жонини сақлаш мақсадида чет элларга хижрат қилишга мажбур бўлган ватандошларимиз қолдирган асарлар алоҳида ўрин тутди. Менимча, муҳожирларимизнинг асарлари диёримиз тарихини яхшироқ ўрганишда, коммунистлар халқдан берқитган ҳақиқатни ошқор қилишда қатта манба бўла олади.

Шундай асарлардан бири Мухаммад Мусо Туркистонийнинг “Улуг Туркистон фожиаси” тарихий асаридир. Асарнинг муҳимлиги шундаки, аввало ундаги маълумотлар эътиборли манбалардан олингандир. Янада эътиборга молик ери шундаки, воқеаларнинг кўпларини муаллиф ўз кўзи билан кўрган, бошидан кечирган ёки кўрган-билганлардан нақл қилган. Мухаммад Мусо Туркистоний 1904 йили Андижонда, диндор оилада таваллуд топиб, бошланғич таълимни ўша вақтдаги мактабларда олдилар. 1919 йили гимназияни битириб, Иттиҳоди Исломий жамиятига аъзо бўлдилар. 1928 йили Афғонистонда форс тилини ўргандилар. 1929 йили Макка ва Мадинада араб тилини мукаммаллаштирдилар. 1931 йили Қошғорда Шарқий Туркистон жумҳурияти қуришда иштирок этдилар. У ерда Қизил ярим ой жамияти ва шифохоналар очишда қатнашиб, масъул вазифаларда ишладилар.

Шарқий Туркистон жумҳурияти инкирозидан сўнг 1934 йили Қобулга, 1937 йили эса, Хижоз-Макка ва Мадинага келдилар. Яқинда вафот этдилар (Аллоҳ раҳматига олсин). Мухаммад Мусо Туркистоний бир неча китоблар талиф қилганлар. “Улуг Туркистон фожиаси” у кишининг бош асари бўлиб, икки жилддан иборатдир. Биринчиси Гарбий Туркистонга, иккинчи қисми эса, Шарқий Туркистонга бағишланган. Асарнинг биз учун алоҳида аҳамиятли биринчи жилди ўзбек тилида, Қуръон ҳарфларида чоп қилинган бўлиб, 400 саҳифадан кўпроқдир.

Она Ватан фирогида қуйган, жонажон диёр муҳаббати ила ёнган муаллиф, китоб зарваракларига ажойиб бир дардли мисраларни жойлаштирган:

Ватан малуф ўланлар бесабаб тарқи диёр этмас.

Заруратсиз жахонда кимса гурбат ихтиёр этмас.

Иккинчи байт:

Чидолмай кўрдигим хаксизликка тарки ватан килдим.

Ўрус зулмила жисмим поради, кати чаман килдим.

Китобга догистонлик машхур мужохид Имом Шомил ўгли, Саид Шомилбек мукаддима ёзган.

Китобнинг кириш қисмида муаллиф руслар томонидан тарих бузилганлиги хақида афсус ва надомат билан шундай дейди:

“Руслар Туркистон фожиасига оид тарихни таҳриф этдилар. Мужохидларимизни ва миллий кахрамонларимизни “босмачи” дедилар. Тарих ҳеч бир замонда ва ҳеч маконда мундоқ таҳриф қилинмади ва таҳкир қилинмоғондир. Рус воқеанавислари Туркистон фожиасида рол ўйнаган мужохидларимизни бир тўп карокчи, босмачи шаклида кўрсатди. Зотан, руслар муголата қилиш сиёсатида кўп мохирдирлар”.

Сўнгра, Мухаммад Мусо Туркистоний бу ноҳақликни муҳокама этиб, қуйидагиларни ёзади:

“Аммо эллик-олтмиш минг аскар ила мукамал силохлик, қувватлик, мухторият ҳукумати қура билган миллий мужодала кахрамонларини босмачи демак хаксизликдир. Ошқор душман сўзидир.

Бир замонлар осойишталикни ҳалолдор қилган ёмонларни ёмонликда давомлари учун руслар кўз юмдилар эди. Шу вақтда ўғрилари, ашқиларни, карокчиларни ҳаммаларини босмачи деб от қўйган, айна замонда мужохидларимизни ҳам босмачи (разбойник) деб пропоянда қилдилар. Овропа ва бошқа давлатлар русларнинг матбуотидан олгон хабарларни айнан нашр этдилар. Туркистон мужохидлари деб ёздиролгон ерда, газетларда, мажмуаларда босмачи, деб ёзиб тарқатдилар. Холбуки, Туркистонда саккиз сана давом этган миллий мужодала даврида миллионлаб шахидлар бергон мужохидларимизнинг мисоли, Анкарада чиққан миллий мужодала кахрамонларига ўхшайди. Яна бир мисоли Жазоирда Франса ҳукуматига исён қилуб, саналарча мухорабадан кейин истиклолига эга бўлган Жазоир мужохидлари қабидир”.

Бу мавзудаги фикрни ривожлантира бориб, муаллиф ушбуларни ёзади:

“Мужохидларимизни гарчи руслар дунёга “босмачи” деб эълон қилса ҳам, Оврупонинг баъзи мухаририлари ҳақиқатни майдонга чиқариб, Туркистон миллий мужодала ҳаракатларини миллий кўзголиш, деб ёзгон ёзувчилар бўлди. Жумладан, Михаил Ривкин “Осиёдаги Русия” исмли китобида руслар “босмачилик” деган миллий мужодала ҳаракати мусулмон миллатчиларининг Фаргона водийсиндан ёйилган ҳаракатидур, деб ҳақиқат ҳолни ёзиб нашр қилди”.

Мухаммад Мусо Туркистоний “Хулосаи калом “босмачи” деган ифтиро хаксизликни мудофаа қилиш биз туркистонликларга тушади”, дейди.

Муаллиф:

24.10.2010 01:19 - Янгиланди 22.11.2010 06:08

Бу жуда тўғри ва хаммага тааллуқли гапдир. “Улуг Туркистон фожиаси” китобини вараклар эканмиз, кўплаб керакли маълумотлар оламиз. Китобнинг аввалида русларнинг тарихи, урф одатлари, мўгуллар, Амир Темур ва бошқаларнинг руслар билан бўлган урушлари ва можаролари хақида баён килинган.

Сўнгра руслар Туркистонни қай тарзда босиб олганлари, мустамлакачилик сиёсатлари, Ислом динига қарши олиб борган ишлари, бу ишларда рус шарқшунослари тутган ўрин баён килинади.

Китобда, шунингдек, муаллифнинг русларнинг “муфтий” сайлашдаги аралашувлари, муфтий килиб сайланиши лозим бўлган одамнинг ақлсиз, билимсиз бўлиши учун каттик уринганликлари, хужжатлар асосида фош килинади.

Муаллиф юрт бошига тушган мусибатларни бирма-бир васф килиб чиқади. Айниқса, мустамлакачиларга қарши курашга катта ўрин берилади. Дукчи Эшон кўзголонидан бошланиб, мужохид кўрбошилар харакати батафсил баён килинади.

Шунингдек, “Туркистон фожиаси” китобида жадидлар харакатига хам алоҳида эътибор берилган.

Китоб сўнггида миллий озодлик харакатлари алдов, хиёнат ва шафқатсизлик билан бостирилгандан сўнг, коммунистлар юрт бошига солган бало-офатлар хақида сўз юритилади.

Ўзимизни англаш жараёнида, тарихимизнинг аслини ўрганиб, омонатни халкимизга ўзлигича етказиш учун шубҳасиз кенг кўламда ишлар килиш керак.

Бу борада мухожирларимиз томонидан килинган ишларни хам муносиб тақдирлашимиз лозим, деб ўйлайман.

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф